

SIMON STAFFELDT SCHOU &
DAVID JACOBSEN TURNER

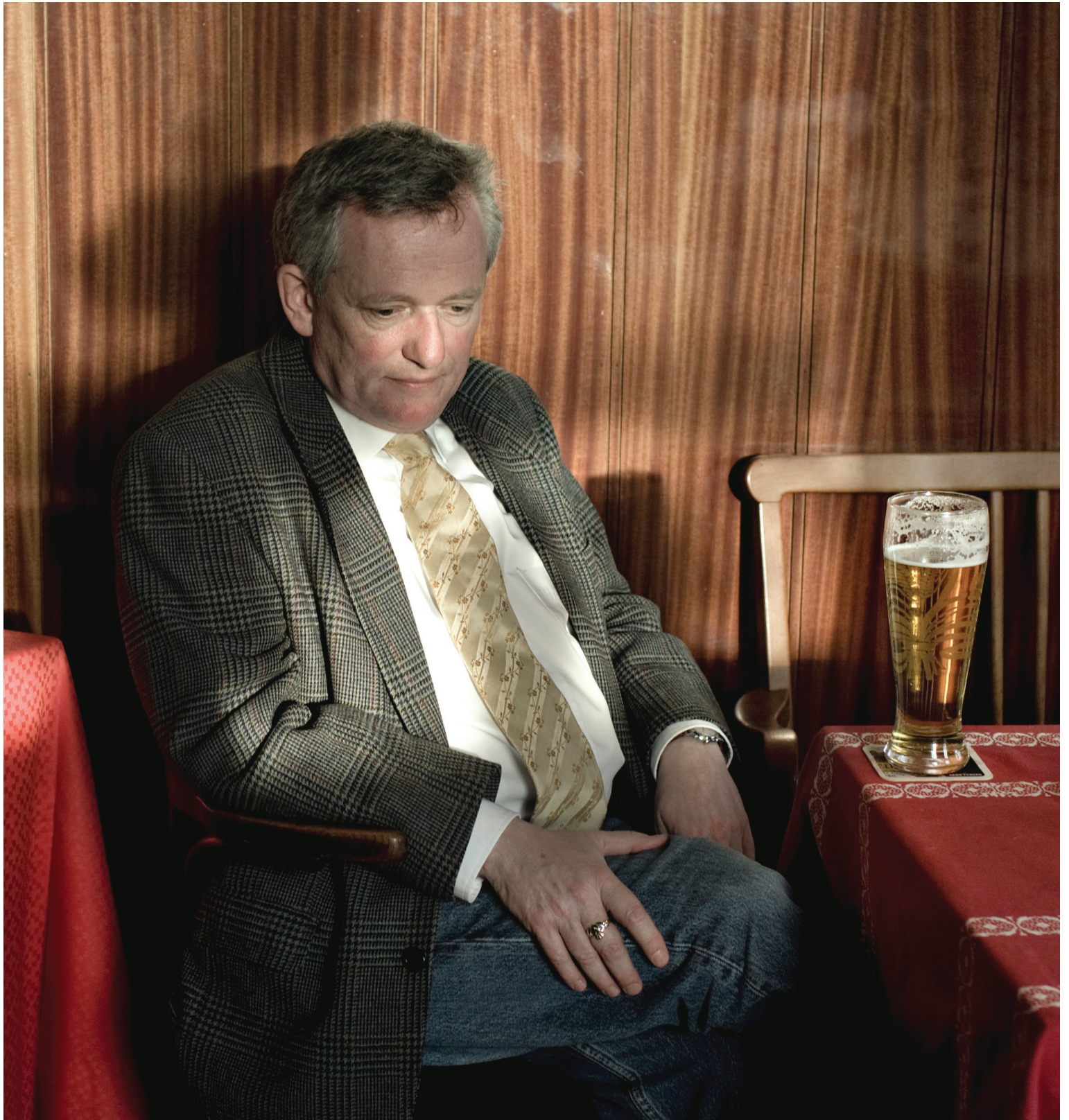

*Mens-
verden
venter*

SAMTALER
PÅ KØBENHAVNS
VÆRTSHUSE

Fotos af **MARIA FONFARA**

—
GYLDENDAL

*Når—
huset
står fejlet og
prydet...*

—
MED SØREN ULRIK THOMSEN
PÅ CAFÉ UNDER URET
—

Ude fra Sølvtorvet gør Under Uret ikke noget særligt væsen af sig. Hvis ikke det var for bordene med traditionelle hvid- og rødternede duge, der bliver sat frem på torvet om sommeren, ville de fleste gå forbi uden at lægge mærke til, at der i kælderen ligger en af Københavns værtshuserperler. Tager man derimod de fire-fem trin ned til kælderbeværtningen, venter der en oplevelse, som vil gøre indtryk på de fleste.

Værtshuset er fra 1884 og hed oprindelig Café Roskilde. Sit nuværende navn fik det i 1906, da en urmager flyttede ind og satte det store ur op i hjørnevinduet over værtshusets indgang. Urmageren er for længst forsvundet, men uret er der endnu, og siden 1927 har Under Uret været i den samme families eje. Den nuværende ejer, Hans Andersen, bor stadig i barndomshjemmet to etager over værtshuset, og han har drevet stedet, siden han overtog det fra sine forældre i 1964. De ældste af kunderne har således kendt ham fra barnsben.

Som forfatteren Kurt Hollesen skriver i en artikel i *Weekendavisen*, svarer mødet med Under Urets vært til at se Anthony Hopkins i rollen som overbutleren Stevens i James Ivorys film *The Remains of the Day*. Hans spiller sin rolle til perfektion. Diskret tilbagetrukket bag barens imponerende udbud af store og små flasker i alle slags former holder han et årvågent øje med livet på værtshuset. På Under Uret hænger man ikke i baren eller henter sin egen øl. Her hersker den klassiske betjening. Står man som førstegangsbesøgende og vil bestille en øl i baren, siger Hans høfligt og kort: "Jeg kommer ned til bordet." Bliver enkelte besøgende lidt for højro-stede eller anmassende over for stedets andre gæster, skal værten blot løfte det ene øjenbryn for tydeligt at signalere, at den slags tolereres ikke her.

"Den første gang, jeg var her, blev jeg smidt ud," griner Søren Ulrik Thomsen, da vi har sat os og fået serveret tre glas usædvanligt velskænket pilsnerøl. "Det har været i '72 eller '73. Jeg gik dengang på Sølvgade Skole, og vi var en gruppe magre, langhårede 70'er-teenagere med Wranglerjakker og

svaj i bukserne, der sad på værtshusene og kiggede på de kvinder, vi var alt for unge til. En dag kom vi herved for at spille billard, men Hans kiggede på os og sagde: 'Af sted med jer, det er alt for tidligt, at I kommer her.'

Siden Søren Ulrik Thomsen blev gammel nok til, at Hans ville servere for ham, er han kommet her ofte, og det er særligt den diskrete og høfligt distancerede betjening, han sætter pris på. Han betegner kulturen på Under Uret som "borgerlig druk": Man opfører sig pænt, og man betaler først for drikkevarerne, når man bryder op. Denne kultur har skaffet Under Uret en række meget loyale stamkunder. Langs den ene væg står de mest trofaste gæsters glas med indgraverede navne. Når en stamgæst dør, holder de tilbageværende en lille andagt hervede, hvorefter de knuser den afdødes glas i rendestenen udenfor. Thomsen bruger både stedet til møder og til at tage en pause fra verden og give sig hen til øllets natur.

"Jeg drikker aldrig vin. Det bliver man nemlig let af, og jeg er så let i forvejen, at jeg flyver helt væk, hvis jeg får et glas vin. Jeg drikker øl, for det holder mig ved jorden. Og kun pilsnerøl, aldrig stærk øl, for en vigtig herlighedsværdi ved øl er, at man kan bælle det. Det er imod øllets natur at sidde og nippe til det. Jeg kan heller ikke fordrage, når øl skal befamles i opstyltede anmeldelser. 'Trappistøllen *Den trebenede gås* smager af snøreband og brugte teaterbilletter ...'. Slap dog lige lidt af. Men jeg vil gå så langt som til at kalde fadøllet på Under Uret særdeles velskænket. Det prikker i ganen og serveres altid med stil og en massiv skummert på toppen."

Det virker, som om hvert eneste hjørne hervede gemmer på en anekdote, og det er ikke overraskende, at Politiken tidligere har kåret Under Uret til byens bedste værtshus. En stamkunde, som er urmager, har fremstillet små guldkongekroner til keglernerne på det gammeldags billardbord. Ved siden af indgangsdøren står "Staunings stol", hvor den gamle statsminister sad, når han besøgte Under Uret på vej hjem fra arbejde. Og blandt de tidligere stamkunder finder man også

besættelsestidens navnkundige sortbørshandler, Edderkoppen, med det borgerlige navn Svend Åge Hasselstrøm, der kom her på sine senere år. En af Under Urets kvaliteter er netop stedets historie, mener Thomsen.

”Jeg kan huske stedet helt tilbage fra dengang, jeg flyttede til København. Og det er i sig selv en kvalitet. Det er en vigtig del af storbyens dynamik, at den hele tiden ændrer sig, men – som min mor siger – der skal være nogle få ting, som ikke ændrer sig. Nogle pejlemærker, man kan måle ændringerne på. Så man kan sige, at alt er ændret – undtagen Under Uret. Den ser ud, ligesom da vi blev smidt ud herfra for 38 år siden.”

I Søren Ulrik Thomsens seneste digtsamling *Det værste og det bedste* finder man linjerne:

*At alle gale veje ender
Og begynder på dunkle 70er-værtshuse
Med jukeboks, kunstige vognehjul
Og en stank af sprit, nikotin og urin er det bedste:
Det er det bedste for mig.*

Også i fotobogen *København Con Amore* hylder han byens medtagne beverdinge, hvor ”man både føler sig anonym og velkommen, og ingen spørger, om man er på druk, fordi man er ulykkelig over at være blevet skilt eller for at fejre, at man har vundet en million.”

Værtshusene og Thomsen har tydeligvis et nært forhold til hinanden, men værtshusoplevelsen afhænger meget af, hvilken type sted man vælger.

”Hvis jeg virkelig vil gå planken ud, så skal det ikke være her. Så tager jeg ud til yderkanten af brokvartererne og finder nogle steder, som er fuldkommen anonyme. Steder, hvor der er Slade på jukeboksen, og folk vælter rundt mellem hinanden. Steder, hvor låget ryger helt af, og man kan dyrke det grænseoverskridende i rusen. Den borgerlige druk på Under Uret

”
**ER DER NOGET,
DER ER UCHARME-
RENDE, SÅ ER DET
DEN SLAGS RÅBITRE
DRUKMÅSE, DER SER
SIG SELV SOM ÅNDS-
ARISTOKRATER.**
”

er noget andet. I psykoanalytiske termer ville man kalde det 'regression i jegets tjeneste': Ved lige at falde ned her bliver man genopbygget, så man er klar til pligterne igen i morgen. Og måske er man også mellemlandet her 'bare for at være et sted, der ikke hedder hjemme', som digteren Flemming Røgilds har skrevet."

København byder på en lang række såkaldt litterære værtshuse. Traditionelt har forfattere altid hørt til de mest aktive værtshusgængere, og mange unge forfattere bruger stadig byens værtshuse. Man skal dog ikke forvente at møde Søren Ulrik Thomsen på Bo-Bi Bar eller Byens Kro.

"Jeg har haft mange dårlige oplevelser på værtshusene i Indre by. Især som yngre digter blev jeg attackeret af kunstnere, som rettede vreden over deres egne kuldsejlede ambitioner mod mig. I deres øjne repræsenterede jeg åbenbart *Magten* i samme øjeblik, jeg havde fået udgivet mine første digte. Er der noget, der er ucharmerende, så er det den slags råbitre drukmåse, der ser sig selv som åndsaristokrater. De føler sig så højt hævet over både pøbelen og det borgerlige liv, at de ikke engang gider skrive de geniale bøger, de bilder sig ind at have kunnet, hvis der altså ikke lige var kommet nogen og noget i vejen. På grund af de oplevelser læser jeg nok op på en café, men aldrig på værtshuse, som jo er en tand mere mørke og anarkistiske verdener".

Oplevelserne på Indre bys kunstnerværtshuse gemmer på en vigtig pointe: Værtshusmiljøet har også sine skygesider.

"Midt i forelskelsen i de københavnske værtshuse må vi ikke forfalde til letkøbt romantisering. For der sidder jo også de mest frygteligt fortabte sjæle og spøger på barstolene på de her steder. Mange alkoholikere mener, at deres druk skyldes, at netop *de* er nogle særligt store og følsomme personligheder, men sjovt nok bliver de alle sammen lige så langsomt til den samme: En utåleligt aggressiv og selvmedliddende lille person. Inde i os alle er der tilsyneladende en ond

”
**MIN IDÉ OM ET GODT
 STAMVÆRTSHUS ER
 IKKE ET STED, HVOR
 DER BLIVER RÅBT
 'HEJ', NÅR MAN KOM-
 MER IND AD DØREN.
 TVÆRTIMOD. JEG ER
 PÅ FLUGT FRA PRO-
 VINSEN, HVOR DEN
 END OPSTÅR.**

”

og klynkende dværg, som vi bruger hele livet på at hæve os op over, men hælder man spiritus på tilstrækkeligt længe, så er det ham, der bliver tilbage.”

Mange vil sige, at de smukke gamle værtshuse i Indre by kun findes i København, mens yderkvarterernes beverdinger minder om noget fra provinsen?

”Nej, det er jo lige omvendt. Jeg flygter fra de små kunstnerprovinser i Indre by. På parnasstederne vil jeg uvægerligt kende en del af gæsterne, og dét, jeg elsker ved storbyen, er netop anonymiteten. I købstaden, hvor jeg voksede op, var man typecastet efter sin sociale position, og lægen eller skolelæreren kunne ikke for en enkelt aften vælge at gå ind i slyngelstuen på Hotel Stevns og få sig en pot billard med Åge Mågeklat og Murer-Steen, og hvad de hed alle sammen. For hvad nu hvis han blev set gå derind? I storbyen skal man bare gå rundt om hjørnet, så aner ingen, hvem man er. Det kendetegner også Under Uret og mine andre yndlingssteder, at man bliver behandlet venligt, men med distance. Min idé om et godt stamværtshus er ikke et sted, hvor der bliver råbt 'hej', når man kommer ind ad døren. Tværtimod. Jeg er på flugt fra provinsen, hvor den end opstår.”

Selvom Under Uret ikke er et decideret bohèmeværtshus, gemmer stedet alligevel på små kunstneriske indslag. Det var hernede, Kim Larsen første gang så billedet af en hund med hat og slips, der senere kom til at pryde omslaget til *Forklædt som voksen*-pladen. (Under Uret bliver krediteret på indercoveret). Væggene gemmer på gamle platter og fotografier af Karl Stegger, og en kvindelig billedkunstner med atelier i naboopgangen har udsmykket toiletterne med billeder af henholdsvis W.C. Fields og Mae West. Nedenunder billederne hænger citater, som skifter med mellemrum. Denne aften siger West ”En mands kys er hans signatur”, mens Fields siger ”Selvfølgelig drikker jeg ikke altid. Jeg skal jo også sove.”

Et begreb, som står helt centralt i Søren Ulrik Thomsens essays om storbyen, er "social vægtløshed": Storbyen er en smeltedigel for mennesker med forskellige baggrunde, og som borger i en storby kan man undslippe den sociale kontrol, der præger provinsen. Da han flyttede til København som ung, fik han det første indtryk af byens mangfoldighed, mens han passede sine eftermiddagsjobs på kontorer og i forretninger rundt omkring i byen. Som cykelbud for en sagfører ved Amalienborg, som teblander i Frederiksborggade og som stikirenddreng på Venstrepressens Bureau i Nybrogade var der en særlig arketype, han bed mærke i: Kontorbohømerne. Mennesker, der på én gang var borgerlige og bohømer. I dagtimerne passede de deres arbejde til punkt og prikke, men om aftenen hang de på værtshusene. Thomsen smiler for sig selv ved tanken om søde fru Meyer og Mugge i den lyserøde skjorte.

"Kontorbohømerne var ikke utilpassede, for de passede deres arbejde og betalte huslejen, men de havde valgt ægteskab og børn fra. Nogle af dem var homoseksuelle, og nogle af kvinderne var måske lidt promiskuøse. Om aftenen levede de et bohømeliv på værtshusene i Indre by – Parnas og Skindbuksen og sådan nogle steder – men de mødte på kontoret præcis klokken ni næste morgen. I modsætning til i dag skulle man ikke erklære sig og definere en sammenhængende identitet. Så længe man betalte sine regninger og overholdt de borgerlige høflighedsnormer med 'I lige måde' og 'Selv tak, fru Jørgensen', kunne man forsvinde i vrømmelen og stort set leve som man ville."

Da Søren Ulrik Thomsen og Jokum Rohde udvalgte motiver til deres fotobog *København con Amore*, besluttede de, at de ikke ville fotografere de såkaldte reservater. Derfor finder man hverken motiver af Bakken, Christiania eller de små haver på Frederiksberg. Reservaterne "kigger for meget på sig selv", og de steder, forfatterne ville fremhæve, skulle netop have et præg af almindelighed og hverdag. Derfor er digteren heller ikke meget for at tale om smukke værtshuse.

”
JEG HAR SÅGAR
VÆRET PÅ ET VÆRTS-
HUS PÅ FREDERIKS-
BORGVEJ, HVOR
GAMLINGENE SAD
OG TOG GEBISSET UD
AF MUNDEN OG
LAGDE DET PÅ BOR-
DET FORAN SIG.
”

”Jeg tager en fridag fra æstetikken, når jeg er på værtshus. Jeg kan godt lide, at Under Uret ikke er indrettet til at være en skønhedsåbenbaring. Hvis man æstetiserer det for meget, forsvinder den kvalitet, at værtshuset er en uhøjtidelig parentes i tiden. Både Eiffel, Bo-Bi og Andy's er da fantastisk flotte, men hvis man ligefrem skal sidde og svømme hen over interiøret, kan man jo ikke være i fred for sin egen begejstring.”

En undtagelse fra æstetikpausen er de fyndige værtshusskilte, som Thomsen holder meget af. I *København Con Amore* findes følgende sætning fra toilettet på den nu lukkede Søhesten: ”Såfremt du stadig lider af affaldsstoffer i urinen, såsom skodder, tændstikker o.lign., bør du venligst kontakte din læge. Mvh. Blikkenslageren ...”. Også Under Uret gemmer på nogle perler. Således skiltet i baren: ”Hvis De drikker for at glemme, bedes De betale forud” og den lille tekst under spejlet på herretoilettet. ”Ugens godnatbillede”, står der. Bag baren hænger desuden en spiseseddel over telefonsvar, man kan bestille, hvis konen skulle ringe og spørge efter én. ”Han er lige gået” koster fem kroner, ”Han er på vej hjem” koster ti, og ”Hvem?” koster en tyver. Ifølge Thomsen findes det allerbedste stykke værtshuspoesi dog på Andy's Bar, skrevet med kuglepen oven over pissekummen på herretoilettet: ”Hvis du læser dette, Jytte, er det forbi mellem os to.”

Siden fotobogen udkom, er København til gengæld blevet et skilt fattigere, og det ærgrer stadig Søren Ulrik Thomsen. Skiltet var orange, det hang foran Broens Bodega ved Fredensbro, og teksten lød ”Så længe der drikkes, lukker vi ikke. Åbent fra 24-17”.

”Vejen over Fredensbro er den største indfaldsvej nordfra og ind i København,” siger Søren Ulrik Thomsen. ”Og dér hang så det skilt, stort og lysende og skrigende orange, så alle kunne se det fra vejen. Pludselig en dag var det væk, og fordi jeg er så ond i sulet på andelsboligbevægelsen, har jeg selvfølgelig en mistanke om, at foreningen i huset ikke ville have den slags hængende på deres dyre ejendom. Måske er

det en helt uretfærdig mistanke, men jeg tror, at skiltet med den kontante tekst og de asociale åbningstider har været til stor fornøjelse for de forbipasserende på vej til deres fortravlede kontorer. Hver dag er de blevet mindet om det befriende i, at i en storby leves der mange slags liv og på mange forskellige etager samtidigt.”

Dermed er vi fremme ved en af Thomsens kæpheste. Han har flere gange talt imod ”forstadsliggørelsen” af København. I essayet *Parcelhuskvarter på højkant* tager han til genmæle mod den udbredte tendens til at rense ud i byen og fjerne de utilpassede, det beskidte og det afvigende fra gadebilledet. Denne tendens kommer ifølge digteren også til udtryk i det forkætrede rygeforbud. I *København Con Amore* skriver han:

Værtshusenes karakteristiske lugt af sprit, nikotin og urin er for mig et stærkt afrodisiakum, fordi den minder om alle de gange, man har været på gale veje, og om alt dét, der tilfældigvis kan ske en tirsdag aften på ”Café Tomsgård”.

”Ja, selv om man ikke er i byen for at fiske efter damer, er der jo noget erotisk i hele værtshusparfumen. Selv om jeg ikke har røget i 14 år, hører cigaretduften da med, og jeg kan slet ikke tåle tanken om rygeforbuddet på værtshusene. Det næste bliver selvfølgelig, at man heller ikke må drikke,” siger Søren Ulrik Thomsen.

Men rygeforbuddet er blot et enkelt symptom på en langt mere gennemgribende tendens, mener digteren.

”Det er et forsøg på at udrense de grimme og farlige sider af byen, men dermed fjerner man altså også eventyrligheden og elektriciteten,” siger Søren Ulrik Thomsen ærgerligt og kigger på vores bord med de halvtomme glas og det halvfylde askebæger. ”Det skønne ved en storby er jo, at den rummer *alting*. Himmelstræbende kirker, snuskede bordeller, fornemme restauranter med taffelmusik og klirrende lysekroner og ramponerede beverdinger. Jeg har sågar været på et værtshus på Frederiksborgvej, hvor gamlingene sad og tog gebisset ud af munden og lagde det på bordet foran

sig. Fandens uappetitligt, men den slags findes jo. Også i de pæne forstæder. Forskellen er, at storbyen indrømmer det og trives med mangfoldigheden. Ja, der ligger et lyserødt bordel i stueetagen, men de betaler deres husleje. Og ja, de er lidt højrøstede nede på værtshuset Fremtiden, men så er det vel heller ikke værre.”

Søren Ulrik Thomsen ønsker på ingen måde at idyllisere prostitution, umådeholden druk eller andre af byens skyggesider. Men han mener, at byen bliver uhyggelig, hvis man forsøger at rense det hele ud.

”Freud talte om det fortrængtes tilbagekomst i negativ form,” siger Thomsen. ”Det, man fortrænger, vender tilbage, men i dæmonisk skikkelse. Jeg tror, at tingene bliver meget værre af, at det grimme ikke må være i byen. Man skal vide, at der findes en skummel kælder, hvor man kan gå ned og drikke sig fuld. For hvis lyset skal falde alle vegne, må man selv bære mørket i sig. Og det er ubærligt.”

Ifølge Thomsen er det ikke kun bybilledet, der er ved at blive udrenset. Bestræbelsen på renhed bliver i disse år internaliseret, så vores indre skal være lige så nydeligt som de nymalede baggårde. Og den bestræbelse er i sin essens ukristelig.

”I Lukas-evangeliet står en lignelse, jeg har tænkt meget over,” siger Thomsen. ”Den handler om uddrivelsen af en uren ånd. Efter uddrivelsen strejfer den om i øde egne, og da den vender tilbage, finder den huset fejlet og prydet, og nu flytter den ind igen, men denne gang sammen med syv andre onde ånder. Og så står der: ’Og det sidste bliver værre for det menneske end det første’. Det er sådan en uhyggelig formulering. Jeg hæfter mig ved, at huset ’står fejlet og prydet’, og jeg forstår det sådan, at man har forsøgt at fjerne alle skygger og gøre alting perfekt. Man står op og laver sin morgenyoga og tilbereder hjemmelavet, økologisk müsli til børnene. Og så sker der pludselig noget helt forfærdeligt. Alt sammen fordi man ikke måtte nappe en smøg nede på værtshuset.”

**”
MAN SKAL VIDE,
AT DER FINDES EN
SKUMMEL KÆLDER,
HVOR MAN KAN GÅ
NED OG DRIKKE SIG
FULD. FOR HVIS
LYSET SKAL FALDE
ALLE VEGNE, MÅ
MAN SELV BÆRE
MØRKET I SIG. OG
DET ER UBÆRLIGT.**

”

Midt i dette skisma mellem perfektion og fejlbarlig menneskelighed; mellem det, der er godt for os, og det, vi har lyst til, ligger værtshusene. Små lommer af stillestående tid. Hans modtager vores bestilling af friske forsyninger med et afmålt nik og stiller kort efter endnu tre velskænkede glas pilsnerøl, der kan holde os ved jorden.

"Skal vi ikke tage én mere – bare for skums skyld?", spørger Thomsen og løfter glasset til en sidste skål. "En vigtig pointe i kristendommen er jo, at vi *ikke* er perfekte. Kristus var. Men *du* er ikke. Skål på det."

* **Søren Ulrik Thomsen** (f. 1956)

er digter. Han voksede op på Stevns, inden hans familie i 1972 flyttede til Store Kongensgade i København. Søren Ulrik Thomsen debuterede i 1981 med digtsamlingen *City Slang*, og fra 1995 har han været medlem af Det Danske Akademi. Ud over en række digtsamlinger har han skrevet to poetikker, en essaysamling samt fotobogen *København Con Amore* (sammen med dramatikerens Jokum Rohde), der er en hyldest til de dele af København, som langsomt er ved at blive bortsaneret. Søren Ulrik Thomsen bor i Indre by.